

Budapesti és Pest Vármegyei Mérnöki Kamara
kötelező szakmai továbbképzés
Vízgazdálkodási és Vízépítési szakterület

ÖKOLOGIKUS TERVEZÉS II.

Vízgazdálkodási projektek

Nagy Tamás
MBA, Eur.Ing. FIDIC
osztályvezető
ÉDUVIZIG - Győr

Budapest, 2024. április 29.

Ismét induljunk az elejéről...

- **Projekt:** meghatározott cél elérésére irányuló egyedi, határidő-, költség-, erőforrás- és minőségkorlátokkal rendelkező, adott szervezeti környezetben megtervezett és végrehajtott tevékenységek sorozata.
- **Projektmenedzsment:** a XX. század második felében kialakult – interdiszciplináris – tudomány, amely kialakította a projektvezetés módszereit, technikáit és meghatározta eszközeit.
- **Menedzsment:** Az emberi, fizikai, pénzügyi, információs erőforrások tervezése, szervezése, irányítása és vezetése a szervezet céljainak eredményes és hatékony kitűzése és elérése érdekében.
- **Projektmenedzsment szervezet:** amely mindezt megvalósítja.

Emlékeztetőül:

Vízgazdálkodási fejlesztések ügymenete

- Klasszikus beruházások az EU csatlakozás előtti évtizedekben, hazai finanszírozással:
  - Tervgazdálkodás
Tanulmányterv benyújtása a Főigazgatóság Szakágazati Főosztályához
Elfogadás esetén végrehajtás: ötéves terv
  - Kormányzati beruházások
Beruházási program a beruházási célok figyelembevételével:
program tartalmának meghatározása; program szakszerűsége; technológia meghatározása; költségszámítás; ütemezés
- Az EU csatlakozást megelőző lehetőségek:
  - PHARE, ISPA, SAPARD

- Vízgazdálkodási fejlesztések az EU csatlakozást követően:
  - Környezet és Energia Operatív Program (**KEOP** 2007-2013)
  - Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (**KEHOP** 2014-2020)
  - Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (**KEHOP Plusz** 2021-2027)

  - Regionális Operatív Program (**ROP** 2007-2013)
  - Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (**TOP** 2014-2020)
  - Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (**TOP Plusz** 2021-2027)

  - Európai Területi Együttműködés Program (ETE)

EU Kohéziós politika 2000-2006

- **Előcsatlakozási alapok**

A PHARE (10,9 milliárd euró) a strukturális, az ISPA (7,3 milliárd euró) a kohéziós, a SAPARD (3,6 milliárd euró) pedig a mezőgazdasági alapok előfutára volt.

A programidőszak előkészítése kedvezőtlen gazdasági feltételek és a nagyarányú expanzió („közép-kelet-európai bővítés”) jegyében zajlott.

- **Strukturális és kohéziós alapok**

- Strukturális alapok (195 milliárd euró)

- Kohéziós Alap (18 milliárd euró)

Az új tagállamok fejlettségi szintje nemcsak jóval az EU átlaga, hanem a kevésbé fejlett déli tagállamoké alatt is maradt.

Nemzeti Fejlesztési Terv (2004–2006) időszaka

- Az első, rövid programozási időszakban Magyarország öt operatív programot indított el. Az ország hét régiója az *1. számú célkitűzés* hatálya, azaz kedvező elbánás alá esett.
- A strukturális alapokból és a hazai társfinanszírozásból összesen 670 milliárd forint nagyságú támogatás állt rendelkezésre. Ehhez hozzájárult még a Kohéziós Alap nyújtotta projektfinanszírozási lehetőség.

EU Kohéziós politika 2007-2013

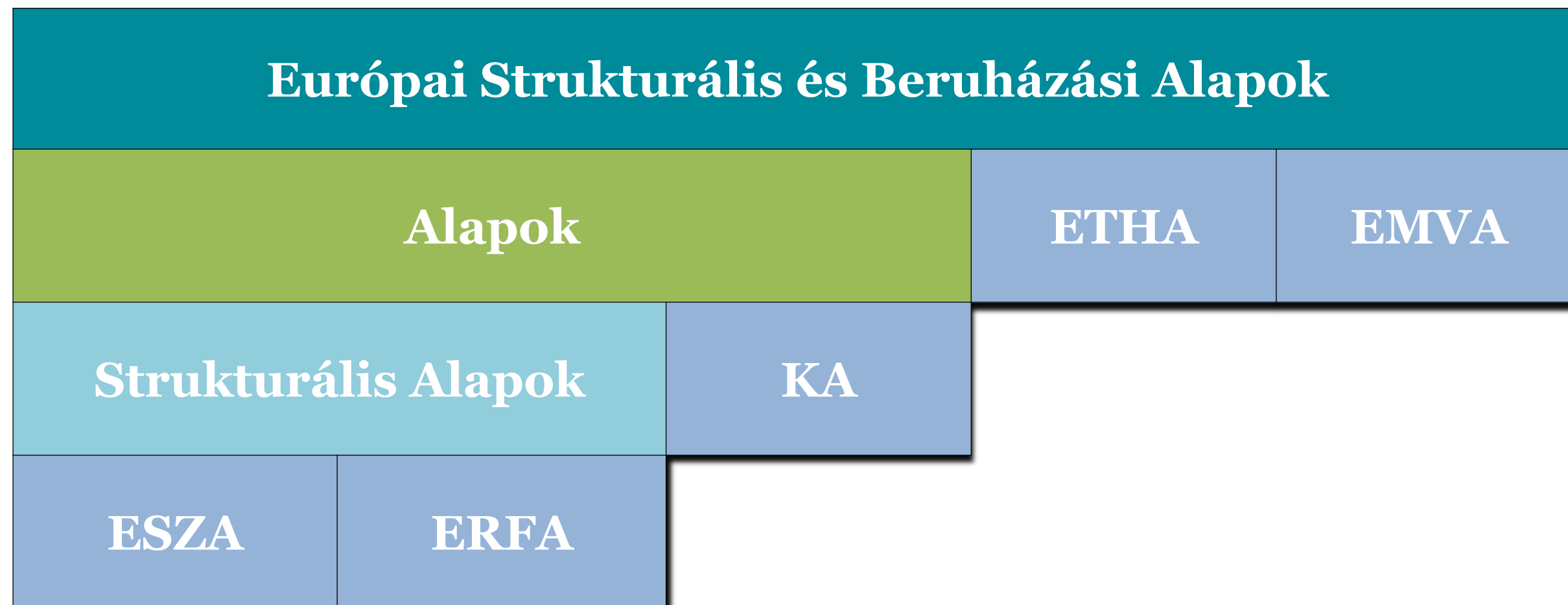
- A politika *pénzeszközei nagymértékben bővültek*, a közösségi költségvetés 37,5%-át tette ki a 347 milliárd euró jóváhagyott keret. Ismét átszabták a politikát támogató *alapok rendszerét*.
- A közös agrárpolitika reformjának eredményeként az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapot 2007. január 1-től az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap váltotta fel, mely a Halászati Alappal együtt kikerült a kohéziós politika keretei közül.
- A *közösségi kezdeményezések beépültek* a politika fő célkitűzéseibe. A forrásfelhasználás súlya egyértelműen az új tagállamok irányába mozdult el.
- Több mint 25 milliárd euró közösségi támogatást kapott Magyarország, ami a hazai társfinanszírozással együtt több mint 29 milliárd euró (kb. 8.200 milliárd Ft) fejlesztési forrást jelentett.

EU Kohéziós politika 2014-2020

- A földrajzi koncentráció gyengült, a kevésbé fejlett régiók a kohéziós politika pénzeszközeinek 50,5%-ára váltak jogosulttá.
- Magyarország mintegy 25 milliárd euró közösségi támogatást kapott. A politika ezáltal hosszabb távon a hazai fejlesztések elsődleges és meghatározó jelentőségű forrásává vált.
- Az új végrehajtási rendszerrel kapcsolatos *alapelvek* az előkészítés korai szakaszában megszülettek és így beépülhettek a programozás, nemzeti szabályozás, intézményrendszeri átalakítás folyamataiba.
- Kormányhatározatok írták elő a célokat és alapelveket.

EU-s projektek finanszírozása

- Hazai költségvetési forrás 15%
- EU társfinanszírozás 85%

EU Kohéziós politika 2021-2027

Az EU következő hét évre szóló, 392 milliárd EUR értékű kohéziós politikai költségvetése többek között a növekedés, a munkahelyteremtés, a társadalmi integráció és a szorosabb együttműködés ösztönzését szolgáló nemzeti és regionális programokra irányuló beruházásokat képviseli.

A teljes költségvetés allokációi a következő programkategóriákba és beruházási célkitűzésekbe tartoznak:

1) Beruházás a munkahelyteremtésbe és a növekedésbe:

az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)

az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+)

a Kohéziós Alap (KA)

az Igazságos Átmenet Alap (IÁA).

2) Interreg: Európai területi együttműködés.

3) Az Európai Bizottság által irányított uniós eszközök és technikai segítségnyújtás.

EU Kohéziós politika 2021-2027

Középpontjában azok a kulcsterületek állnak, amelyek elősegítik, hogy az EU megfeleljen a 21. század kihívásainak, és versenyképes maradjon a világpiacon, ez az öt fő célkitűzés a következő:

- **Intelligensebb Európa:** az innováción, a digitalizáción, gazdasági átalakuláson és a kisvállalkozásoknak nyújtott támogatáson keresztül.
- **Zöldebb, karbonmentes Európa:** a Párizsi Megállapodás végrehajtásával, valamint az energiaügyi átállásba, a megújuló energiaforrásokba és az éghajlatváltozás elleni küzdelembe való befektetéssel.
- **Jobban összekapcsolódó Európa:** a stratégiai szállítási és digitális hálózatokkal.
- **Szociálisabb Európa:** a szociális jogok európai pillérének megvalósításával, valamint a minőségi foglalkoztatás, az oktatás, a készségek, a társadalmi befogadás és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés támogatásával.
- **A polgáraihoz közelebb álló Európa:** a helyileg irányított növekedési stratégiák és a fenntartható városfejlesztés Európai Unió-szerte való támogatása révén.

A regionális fejlesztési beruházások erőteljesen az 1. és 2. célkitűzésre helyezik majd a hangsúlyt. Az ERFA és a Kohéziós Alap erőforrásainak 65–85%-át e prioritásokra allokálják, a (tagállamok) relatív gazdagságától függően.

A kohéziós politika továbbra is minden régióban végrehajt beruházásokat, még mindig 3 kategória alapján (kevésbé fejlett, átmeneti, fejlettebb).

Magyarország Partnerségi Megállapodása - kivonat

- EU TEMATIKUS CÉL 5:

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázat megelőzés és kezelés előmozdítása.

–Növekvő környezeti kockázatok:

A vízgazdálkodás infrastruktúrájának így a jövőben a rendkívüli árvizek és az aszály egyaránt kihívást jelent majd.

–A vízgazdálkodás átalakításának kihívásai:

Az árvízvédelem rendszerei megújításra várnak;
A területi vízgazdálkodás integrált fejlesztése.

A kohéziós politika hazai intézményrendszere 2014 - 2020

• Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program	GINOP	NGM
• Terület- és Településfejlesztési Operatív Program	TOP	NGM
• Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program	VEKOP	NGM
• Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program	IKOP	NFM
• Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program	KEHOP	NFM
• Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program	EFOP	EMMI
• Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program	RSZTOP	EMMI
• Közigazgatás- és Közszolgáltatás- Fejlesztési OP	KÖFOP	ME
• Vidékfejlesztési Program	VP	ME
• Magyar Halgazdálkodási Operatív Program	MAHOP	ME

Az operatív programok intézményrendszere

Magyarországon az intézményrendszer felépítése a következő:

- Az irányító hatóságok a szakminisztériumokban, illetve a Miniszterelnökségen kerültek felállításra.
- Az igazoló hatóság a Magyar Államkincstár szervezetében működik.
- Az audit hatóság feladatait az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság látja el, melyet az NGM felügyel.
- A koordinációs szerv feladatait a Miniszterelnökség látja el.
- Közreműködő szervezet csak egy operatív programban (TOP) működik, a feladatot a Magyar Államkincstár látja el.

Irányító hatóságok

Az IH-k által ellátandó feladatokat alapvetően a 1303/2013/EU rendelet határozza meg, ezen túl a vonatkozó hazai jogszabály (272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet) szerint az IH az alábbi feladatokat látja el:

- elkészíti az **éves fejlesztési keretet** (a szakpolitikai felelőssel együttműködve)
- elkészíti a **felhívásokat** (szakpolitikai felelőssel együttműködve)
- kialakítja a program irányítási és kontrollrendszerét
- javaslatot tesz közreműködő szervezet kijelölésére
- javaslatot tesz az alapok alapját végrehajtó szervezet kijelölésére
- felügyeli a közreműködő szervezet tevékenységét
- nyomon követi a programok és a támogatott projektek **előrehaladását**
- közreműködik az értékelési terv elkészítésében, az egységes kommunikációs stratégia kidolgozásában
- közreműködik a partnerségi egyeztetési folyamatokban és a tájékoztatási és kommunikációs feladatok ellátásában
- felelős a csalás elleni politika végrehajtásáért
- elkészíti az éves összefoglalót és a vezetői nyilatkozatot
- felelős az első szintű ellenőrzések ellátásáért (verifikáció).

Igazoló hatóság

- Igazolja a költségnyilatkozatok pontosságát és megbízhatóságát,
- összeállítja és benyújtja az Európai Bizottság részére az operatív programokra vonatkozó átutalás igénylési dokumentációt,
- tényfeltáró vizsgálatot és tényfeltáró látogatást végez a pénzügyi lebonyolításban részt vevő szervezeteknél,
- kimutatásokat állít össze, és továbbítja azokat az Európai Bizottság részére,
- fogadja az Alapokból származó támogatásokat az Európai Bizottságtól,
- a monitoring és információs rendszerben pénzügyi nyilvántartást vezet, amelynek keretében nyilvántartja az Alapokból származó támogatás részben vagy egészben történő törlése következtében visszafizetendő, visszafizetett, visszavont, valamint a behajthatatlan összegeket,
- végrehajtja a pénzügyi korrekciókat, és elszámol az Alapokból származó visszafizetett támogatásokról az Európai Bizottsággal,
- elkészíti az éves beszámolókat,
- biztosítja a számviteli nyilvántartási feladatok ellátását.

Az igazoló hatóság honlapja: http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/a-kincstar/igazolo_hatosag

Audit hatóság

- Kijelölési audit jelentés elkészítése és vélemény kiadása,
- audit stratégiák és éves ellenőrzési tervek megalkotása és rendszeres felülvizsgálata,
- rendszerellenőrzések és projektek mintavételes ellenőrzésének végrehajtása,
- éves ellenőrzési jelentések és éves vélemények összeállítása,
- éves elszámolások vizsgálata
- éves beszámolási kötelezettség teljesítése az Európai Bizottság felé
- záró audit jelentések elkészítése és zárónyilatkozatok kiadása.

Az audit hatóság honlapja: <http://eutaf.kormany.hu/>

Koordinációs szerv

A koordinációs szerv (Miniszterelnökség) által ellátandó legfontosabb feladatok a 1303/2013/EU rendeletben megfogalmazottakon túl, a vonatkozó hazai jogszabály (272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet) szerint:

- a program- és projekt végrehajtás egységességének biztosítása (egységes jogszabályi környezet, sablon dokumentumok elkészítése)
- az éves fejlesztési keret tervezési folyamatának koordinációja
- rendszerleírások elkészítésének koordinációja
- felhívások minőségbiztosítása, közzététele
- partnerségi egyeztetési, kommunikációs feladatok koordinációja
- Magyarország képviselete az uniós bizottságokban, munkacsoportokban
- Partnerségi Megállapodás Monitoring Bizottság titkársági feladatainak ellátása
- külső ellenőrzések miatt felmerülő feladatok koordinációja
- közbeszerzési eljárások szabályosságának ellenőrzése
- egységes monitoring és információs rendszer működtetése
- csalás elleni tevékenység koordinációja
- a programok előrehaladásának nyomon követése, indikátorok figyelése
- az éves végrehajtási jelentés elkészítésének koordinációja
- teljesítmény keretrendszer felügyelete
- pénzügyi folyamatokkal kapcsolatos feladatok
- IH döntés ellen benyújtott kifogások elbírálása
- IH által hozott szabálytalansági döntések elleni jogorvoslati kérelmek elbírálása

A koordinációs szerv tehát főként az IH-k munkáját segítő, támogató feladatokat végez, az operatív programok végrehajtása teljes mértékben az IH-k feladata.

Éves fejlesztési keretek

Az éves fejlesztési keretek (ÉFK) meghatározzák az adott program fejlesztéspolitikai intézmény-rendszer általi végrehajtásának módját, azaz az adott évben meghirdetendő, valamint már meghirdetett felhívások legfontosabb adatait.

Az ÉFK elfogadásának és módosításának eljárásrendjét a 272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet 41. - 44/C. §-ai szabályozzák.

1.	Felhívás azonosító jele	Felhívás neve	Felhívás keretösszege (Mrd Ft)	Felhívás meghirdetésének módja	Felhívás meghirdetésének tervezett ideje
5.	KEHOP-1.3.0.	Fenntartható vízgazdálkodás infrastrukturális feltételeinek javítása	151,57	kiemelt	Meghirdetve 2015. október 12-én
47.	KEHOP-1.3.0-15-2016-00013	Felső-dunai mellékág- rendszerek árvízvédelme, és vízpótlása I. ütem	1,91	Megtörtént 2016-ban	Megtörtént 2016-ban

272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet

a 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről

E rendeletet kell alkalmazni a 2014-2020 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (a továbbiakban: ERFA), az Európai Szociális Alapból (a továbbiakban: ESZA), a Kohéziós Alapból (a továbbiakban: KA), az Európai Tengerügyi és Halászati Alapból (a továbbiakban: ETHA) k a továbbiakban együtt: Alapok; az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (a továbbiakban: EMVA) a továbbiakban együtt: ESB-alapok, az ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezésből és a Leginkább Rászoruló Személyeket Támogató Európai Segítségnyújtási Alapból származó források terhére történő **kötelezettségek vállalására, a programok tervezésére, végrehajtására, nyomon követésére,** továbbá a teljesítés **ellenőrzésére,** a felhasználásban, a lebonyolításban És az ellenőrzésben részt vevő szervezetekre, a támogatást igénylőkre és a támogatásban részesülőkre.

256/2021. (V. 18.) Korm. Rendelet

a **2021-2027** programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból
származó támogatások felhasználásának rendjéről

E rendeletet kell alkalmazni a 2021-2027 programozási időszakban az *Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alap Pluszból, a Kohéziós Alapból, az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra Alapból, a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapból, a Határigazgatási és Vízumpolitikai Eszközből, a Belső Biztonsági Alapból, az Európai Unió Szolidaritási Alapjából és az Igazságos Átmenet Alapból* (továbbiakban együtt: **Belügyi Alapok**) származó források felhasználására.

Költségkorlátok

- **Projekt-előkészítés, tervezés (jogsabályban, illetve felhívásban megkövetelt környezeti, fenntarthatósági hatástanulmányok, megvalósíthatósági tanulmányok elkészítésének költsége, beruházást tartalmazó projekteknel műszaki, kivitelezési tervek elkészítése, hatósági engedélyek megszerzésének költségei stb.)** 5,0% → 7%
- Közbeszerzési eljárások lefolytatása 1,0%
- Ingatlanvásárlás (föld, épület stb.) 2,0%
- Terület-előkészítés (régészeti feltárás, lőszementesítés, földmunkák stb.) 2,0%
- Műszaki ellenőri szolgáltatás 1,0%
- Projektmenedzsment 2,5%
- Tájékoztatás, nyilvánosság biztosítása 0,5%
- Könyvvizsgálat 0,5%
- Általános költségek (rezsi) 1,0%

A felhívásban elszámolhatóként megjelölt költségtípusokra vonatkozó mértékek együttes összege nem haladhatja meg a **15,5%-ot**.

Projektek felépítése időrendben

- Támogatási kérelem benyújtása
- Támogatási szerződés megkötése
- Projekt előkészítés
- Projekt megvalósítás
- Elszámolás
- Projektzárás

Előkészítési tevékenységek

- Közbeszerzési tanácsadó kiválasztása, eljárások lefolytatása
- Tervek tanulmányok készítése
- Kommunikációs tevékenységek
- Projektmenedzsment

Megvalósítási tevékenységek

- Közbeszerzési eljárások lefolytatása
- Ingatlanszerzés
- Régészet és lőszermentesítés
- Eszközbeszerzés
- Mérnök, műszaki ellenőrzés
- Kivitelezés
- Elszámolás
- Projektzárás
- Kommunikációs tevékenységek
- Projektmenedzsment

Közbeszerzés

Közbeszerzésekben kiemelt jelentőségűek az építési beruházások; műszaki tartalom összeállítása, beruházás megvalósítása, ezt az alábbi fontosabb jogszabályok rendezik:

- 2015. évi CXLI. Törvény a közbeszerzésekről
- 322/2015. (X. 30.) Korm. Rendelet az építési beruházások, valamint az építési beruházásokhoz kapcsolódó tervezői és mérnöki szolgáltatások közbeszerzésének részletes szabályairól
- 191/2009. (IX. 15.) Korm. Rendelet az építőipari kivitelezési tevékenységről
- 308/2015. (X. 27.) Korm. Rendelet a közbeszerzési eljárás eredményeként megkötött szerződések teljesítésének és módosításának Közbeszerzési Hatóság által végzett ellenőrzéséről

Közbeszerzések megindítása, az eljárás eredményének kihirdetése, közbeszerzési szerződések módosítása értékhatártól függően előzetes vagy utólagos engedélyezéshez kötött:

- hazai: OVF-BM-Me KEF
- EU-s: IH – Me KFF

Nettó értékhatár	Áru és szolgáltatás	Építési beruházás
Nemzeti	15.000.000 Ft	2020 előtt 25.000.000 Ft 50.000.000 Ft
Uniós	143.000 EUR	5.538.000 EUR

Tervezés

- Megvalósíthatósági tanulmány (MT) készítése
- Projektdokumentáció összeállítása
- Előzetes vizsgálat, beleértve a vizek állapotára gyakorolt hatás felmérését is
- Környezeti hatásvizsgálat elkészítése
- Vízügyi létesítési engedélyes tervezés, összes engedély beszerzése
- Egyéb szükséges tervek készítése, engedélyek beszerzése (gátörtelepek felújítási tervei, gátörtelepek gépészeti tervei, bontási tervek, stb.)
- Terület igénybevételi (kisajátítási) tervek készítése és földhivatali záradékoltatása
- Előzetes régészeti dokumentáció (ERD) készítése
- Ajánlati tenderdokumentáció elkészítése
- Egyéb releváns előkészítési feladatok

Kommunikáció

Kedvezményezettek Tájékoztatási Kötelezettségei (KTK 2020 és KTK 2020 Plusz)

- Kommunikációs terv készítése
- Nyomtatott tájékoztatók (brosúrák, szórólapok, stb.) elkészítése és lakossági terjesztése
- A kedvezményezett működő honlapján a projekthez kapcsolódó tájékoztató (esetleg aloldal) megjelenítése a projekt pénzügyi zárásáig
- Sajtóközlemény kiküldése a projekt indításáról és a sajtómegjelenések összegyűjtése
- Sajtónyilvános események szervezése (ünnepélyes eseményekhez, pl. alapkövetétel, egyes beruházási fázisok befejezése, projektlátogatás, átadások, képzés zárása, stb.)
- A beruházás helyszínén „A” vagy „B” vagy „C” típusú tájékoztató tábla elkészítése és elhelyezése
- Média-megjelenés vásárlása a projekthez kapcsolódóan Kommunikációs célra alkalmas fotódokumentáció készítése
- Sajtónyilvános ünnepélyes projektátadó rendezvény szervezése
- Sajtóközlemény kiküldése a projekt zárásáról és a sajtómegjelenések összegyűjtése
- Eredménykommunikációs információs anyagok, kiadványok készítése
- TÉRKÉPTÉR feltöltése a projekthez kapcsolódó tartalommal
- A beruházás helyszínén „D” típusú emlékeztető tábla elkészítése és elhelyezése

Ingatlanszerzés

- Ingatlan kisajátítási terv munkarész elkészítése (tervezés részeként)
- Ingatlan kisajátítási vázrajz készítése és záradékoltatása
- Ingatlan értékbecslés elkészítése
- Jogi szakértő (ügyvéd) ingatlanszerzés megvalósítása
  - adásvétel, kisajátítás, közig. eljárások
  - peres ügyek rendezése
- Magyar Állam tulajdonába vétel
- Vagyonkezelői jog megszerzése
- *Ingtatlanok összevonása, „végső” rendezése használati cél szerint*

Régészet

- 496/2016. (XII. 28.) Korm. Rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- 39/2015. (III. 11.) Korm. Rendelet a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról

Nagyberuházásnak minősül minden EU társfinanszírozással megvalósításra kerülő beruházás, ahol előzetes régészeti dokumentáció kötelező.

Régészet

Lőszermentesítés

A mai Magyarország területén a katonai eredetű robbanótestek **szinte kivétel nélkül minden építési területen komoly veszélyt jelentenek.** Az elsősorban második világháborúból maradt robbanótestek a földfelszín és vízfelszín alatt helyezkednek el. Ezek felkutatása a beruházások, régészeti feltárások előtt elengedhetetlen az építési projekt biztonságos kivitelezése érdekében.

- 2005. évi CIX. törvény mellékletének III. és IV. fejezetébe tartozó elhagyott katonai alkalmazású eszközök (robbanószerkezetek) kerülnek különböző módszerekkel felderítése, feltárássra, azonosításra és megsemmisítésre.
- A projekt építési fázisában a 191/2009 sz. Kormányrendelet előírásinak megfelelően a robbanószerkezet-mentesítési feladatok.

Vizsgálat és lőszermentesítés

Mérmök, mőszaki ellenőr

Mérmök:

- FIDIC szerződésrendszer alapján – beruházás lebonyolító
- Természetes személy, akit a Megrendelő jelöl ki, „*hogymérmökként járjon el a Szerződés teljesítése során*”. (Sárga FIDIC 1.1.2.4.)

Mőszaki ellenőr:

- Az építési mőszaki ellenőr az építető helyszíni megbízottja, aki a megrendelő képviseletében az építési-szerelési munka folyamatos ellenőrzésével segíti az építési beruházás, az építető igényeinek megfelelő szakszerű és gazdaságos megvalósítását. (191/2009.(IX.15.) Korm. rend.)

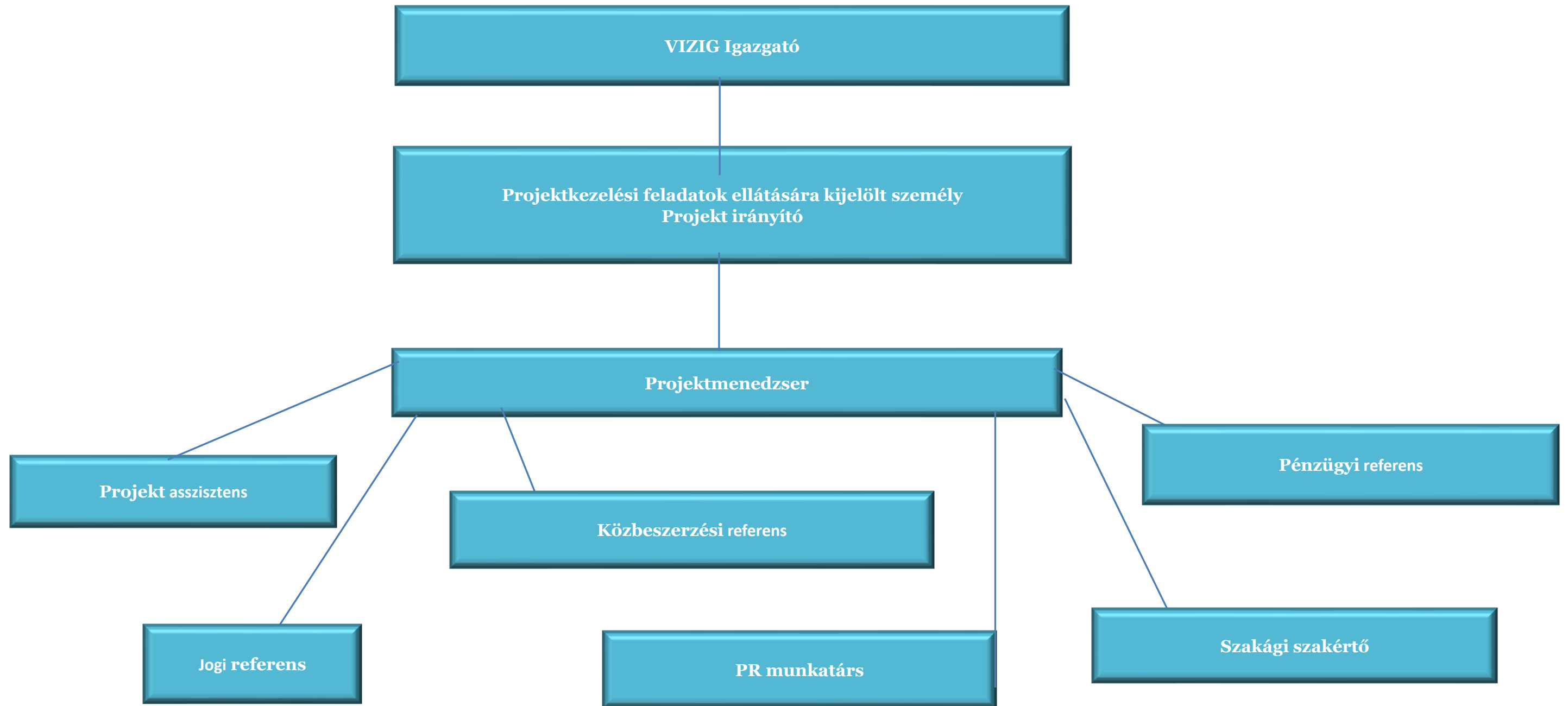
Megvalósítás - kivitelezés

- Munkaterület átvétele
- Kiviteli tervek készítése
- Organizáció
- Munkakezdés
- Építés kivitelezés
- Próbaüzem, üzempróba,
- Átadás, üzembe helyezés

- Garancia *(12-36 hónap)*, kötelező fenntartás *(min 5 év)*

Projektmenedzsment szervezet

Tipikus projekt problémák - előkészítés

- „Agyonmódosított” eljárásrend, sok felesleges adminisztráció → **időigény.**
- Elegendő forrás biztosítása a beruházást megelőzően az előkészítő munkákra → **hazai források bevonása** elkerülhetetlen.
- Az engedélyeztetésben és minőségbiztosításban túl sok a lépcsőfok (a teljes felelősség a kedvezményezetté; sok és értelmetlen agyonellenőrzés, **valódi eredmények nélkül**).
- Érvényt kell szerezni az 1629/2013. számú kormányhatározatnak, amely az EU-s forrásfelhasználást akadályozó jogszabály-módosítások előkészítéséről szól.
- Kellő előkészítettség hiányára is visszavezethetően a közbeszerzési eljárás(ok) eredménytelensége → **időigény.**
- Közbeszerzés engedélyezési folyamatok és az esetlegesen megismételt eljárások rendkívül hosszú **időigénye.**

Tipikus projekt problémák - tervezés

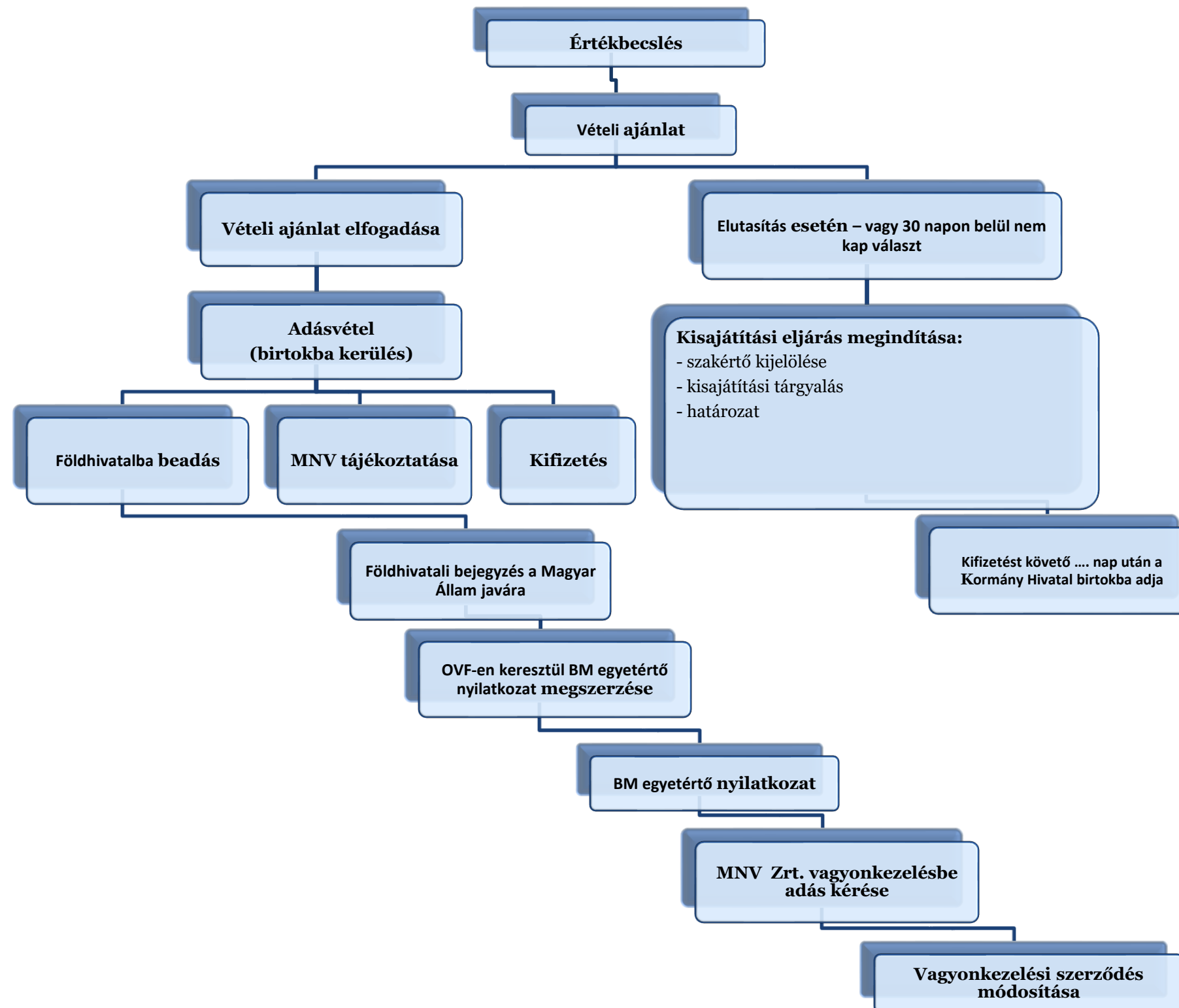
- Létesítési engedélyes terv $\neq$ tenderterv $\neq$ kiviteli terv logikai kapcsolatrendszerre és egymásra épülése; alátámasztó és csatlakozó tervek kellő **összhangja**.
- A tenderterv nem kellő mélységű elkészítése (alaposan részletezett talajmechanika, anyagnyerőhelyek meghatározása, teljes mennyiségre való vizsgálata, igénybe venni szándékozott ingatlanok vizsgálata, stb.)
- Közbeszerzés során esetlegesen felmerült kérdések tervbe való bedolgozása – **időigény**.
- Kiviteli tervezési anomáliák (tendertervtől való eltérés).
- Tervezések elhúzódása (változtatási igények).
- A kiviteli tervek készítése folyamatosan csúszik, újabb TJB, újabb Mérnöki tervbírálathoz, újabb fedvénytervek ... **időigény**
- A megváltozott tervek miatt vállalkozói követelés: **idő és pénz**.

Tipikus projekt problémák - Ingatlanszerzés

Ingatlanszerzések elhúzódása (osztatlan közös tulajdonok megszerzése; vételi ajánlat elutasítása; közérdekűség bírósági megtámadása; Korm. hiv. eljárások elhúzódása, stb.) – **figyelni kell a tulajdonosi szerkezetre is.**

- Az ingatlanok megszerzése a kisajátítási eljárásnál, Nemzeti Földalapról, valamint a MÁV-nál nagyon időigényes. Elsődleges cél a munkavégzési lehetőségének biztosítása – **állami ingatlanok kerülendők ?!?**
- Több település lakói a mederbe építkeztek bele ami a kivitelezési munkálatokat nehezíti – **projektet megelőzően rendezendő.**
- Forgalomképtelen ingatlanokat nem kell megszerezni – **használati megállapodás szükséges.**
- Kisméretű, ipari, kereskedelmi, belterületi ingatlan kerülendő – **jelentős a visszamaradó rész értékcsökkenése.**
- Vízbiztonsági engedélytől nem térhetünk el az ingatlanok esetében – **kisajátítás ekkor nem lehetséges és projekt elszámolási gondot is okoz.**
- Projektek ütközése – **kerülendő** (ki szerzi meg a területet?)

Ingatlanszerzés: a helyszínrre való bejutás joga (FIDIC 2.1)

Ingatlanszerzési javaslatok

- Vissza kell hozni az **egyszerűsített kisajátítás** intézményét.
- **Közérdekű beruházás** a beruházó által készített kisajátítási terv alapján, a beruházó kérelmére és finanszírozása mellett **induljon közigazgatási eljárással**.
- Az értékbecslőt a **kormányhivatal** küldje ki és a hivatal értesítse a tulajdonosokat, hívja össze az egyezségi tárgyalást és adja birtokba a területet.
- A tulajdonost anyagi sérelem nem érheti ezáltal, de a beruházás sem áll évekig, így rengeteg értékes **időt lehet megtakarítani**.
- A művelés alóli kivonás maradjon a beruházó feladata.
- A beruházás megvalósulása során **a megszerzett ingatlanokat össze kell vonni** a lehető legnagyobb, indokolt egységet képező helyrajzi számokra, majd az aktiválást ezekre kell elvégezni.
- Lehetőséget kell teremteni korábban megvalósított, ill. jelenleg folyamatban lévő beruházásokon az ingatlan összevonási eljárások ésszerű elvégzésére is.

Tipikus projekt problémák - Fakitermelés

Jogszályi ellentmondás van:

A végleges más célú hasznosítási engedélyhez az Erdészeti igazgatóság kéri a kezelői hozzájárulást, de a Földhivatal csak a beruházás befejezése után, a vagyonkezelői szerződés megkötése után jegyzi be a kezelőt.

- Probléma a fakivágási engedélyek meg nem szerzése, ill. érvényes engedélyek munkavégzés nélküli lejárata.

Saját példa: a fakitermelést végző alvállalkozó a munka megkezdésekor eleinte nem ismerte az erdészeti szempontokat, így ez komoly odafigyelést követelt Igazgatóságunk dolgozóitól.

Fakitermelés hatósági ügyek áttekintése

JOGSZERŰ, RENDEZETT FAKITERMELÉSHEZ SZÜKSÉGES:

1.) Végleges (jogerős) hatósági engedély
(tulajdonviszonytól függetlenül)

területigénybevételre
és favágásra } együttesen
1.) részletesen a másik oldalon

2.) Rendezett tulajdonviszony
(adásvétel / kisajátítás / saját birtok)

Ennek hiányában: (nincs tulajdonszerzés)

- tulajdonos,

- vagyonkezelő,

hozzájáruló nyilatkozata

külön az igénybevételre és külön a vágásra is
egyéb teher jogosultjának

3.) Rendelkezés a faanyagról

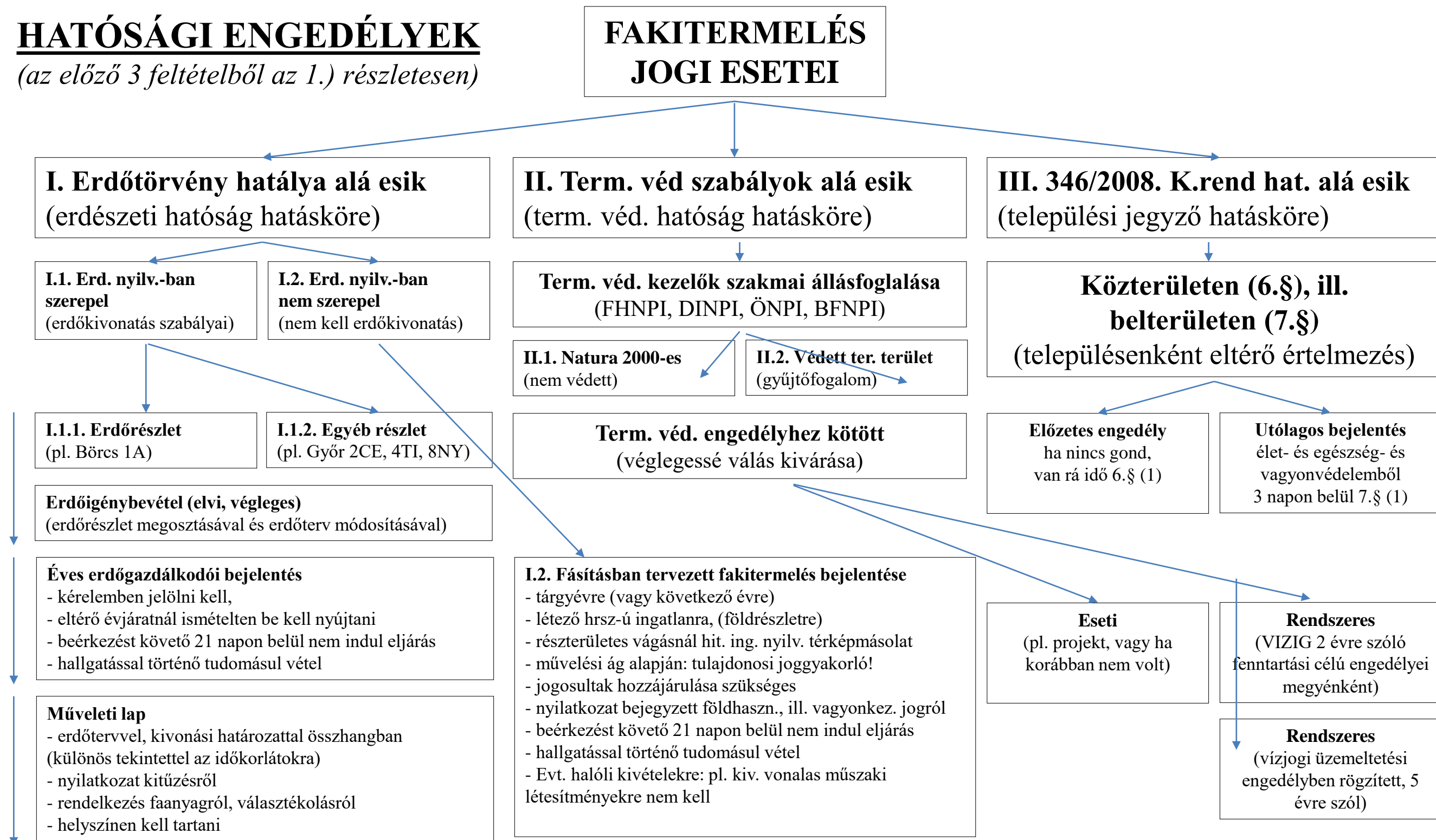

- Kit illet meg a fa? (vagyonni kérdés)
- Ki vágja le? (jogszerűnél: „szereplő”, jogszerűtlennél: „elkövető”)
- Mik a minőségi előírások? (választékok)

Hatósági ügyek áttekintése

HATÓSÁGI ENGEDÉLYEK

(az előző 3 feltételből az 1.) részletesen)

Hatósági ügyek áttekintése

FAKITERMELÉS FOLYAMATA:

Első a műszaki szándék!

- Mit akarok? (beruházás tartalma)
- Hol akarom? (igénybevételi terület)
- Műszaki dokumentumok (cél, helyszín, technológia, mennyiségek – ha, m³)

2.) Adminisztratív előkészítés

- Hatósági engedélyek, bejelentések
- Jogosultak hozzájárulásai
- Rendelkezés a faanyagról

azaz a fenti 1.) 2.) 3.) feltétel
együttes teljesülése

3.) Terepi kitűzés, faállomány jelölése

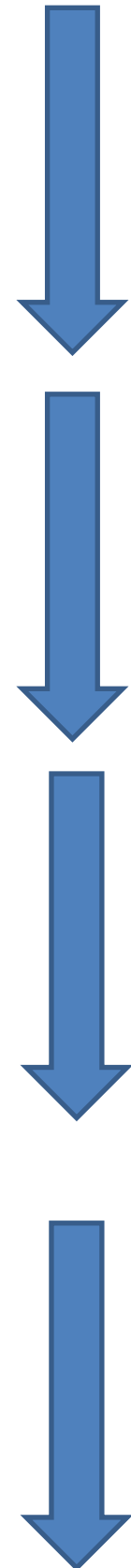
- Engedélyekkel, bejelentésekkel
- Műszaki tervvel
- Tulajdonszerzéssel (vázrajzzal)

egyező módon

4.) Fadöntés (tőelválasztás) (irreverzibilis)

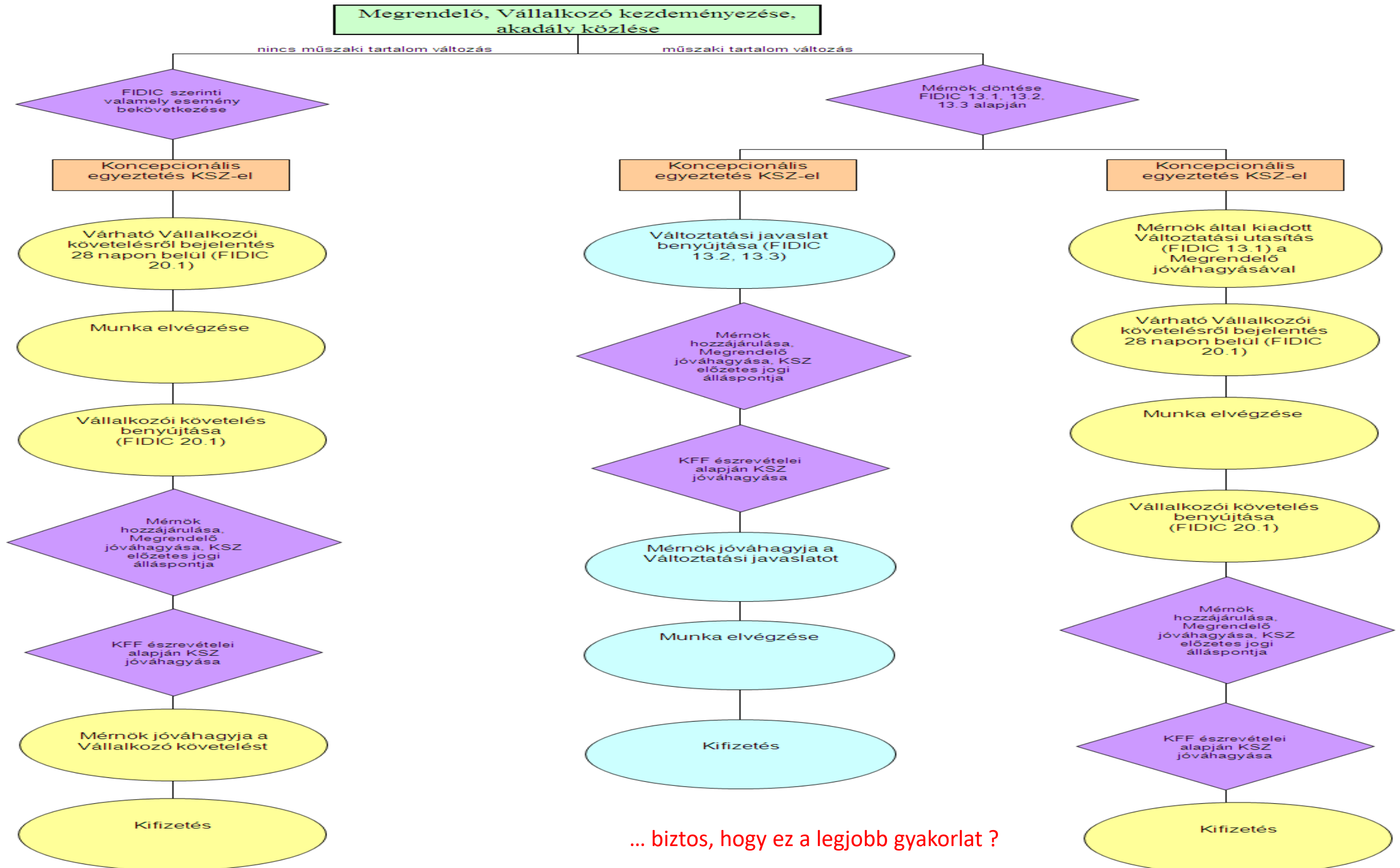
- gallyazás (irreverzibilis)
- választékolás (szakszerű: értéknövelő - *profit*, szakszerűtlen: értékvesztő - *kárérték*)
(szabványos méret és minőség)
- darabolás (irreverzibilis)
- közelítés (vágástéri mozgatások)
- készletezés, sarangolás (szabványos)

Tipikus projekt problémák az építés során

- **munkaterület** - kifogásokra való hivatkozással – **sorozatos át nem vétele,**
- **elégtelen kivitelezői kapacitás,**
- **extrém csapadékos időjárás illetve árvíz,**
- **tervtől való eltérés** (pl.: közműkiváltásoknál előre nem látható akadályoztatás miatti változtatási igény)
- **munkakezdési engedély és bejelentés nélküli munkavégzés,**
- **eltérés a technológiai utasítástól, más anyagok használata,** (TU, MMT fontossága)
- **ütemterv be nem tartása** (pl.: csúszások, egyeztetéstől eltérő szakaszokon munkavégzés),
- **nem megfelelő minőségű munkavégzés** – visszabontások elrendelése.

Követelések kezelése és szerződésmódosítás

... biztos, hogy ez a legjobb gyakorlat ?

Projektek eredményei

- 1) Projekt szempontjából mérhető indikátorok teljesülése, vállalt műszaki tartalmak
  - védvonalak hosszának növekedése
  - megépített / átépített műtárgyak
  - kotort csatornák, mellékágak
  - felújított épületek
  - egyéb indikátorok

- 2) Szakmai elvárások teljesülése
  - vízgazdálkodási szempontok: árvízi, belvízi biztonság növekedése
  - természetvédelmi, környezetvédelmi szempontok érvényesülése
  - társadalmi elvárások megvalósítása
  - egyéb elvárások megvalósítása

Főbb tapasztalatok, melyek megfontolása hasznos lehet

1) Előkészítési problémák

- a) Projektek indítása - rendelkezésre álló adatok, információk kezelése; pályázati kiírásoknak való megfelelés
- b) Tervezések – létesítési engedélyes terv ≠ tenderterv ≠ kiviteli terv
- c) Engedélyezések – jogszabályi megfeleltetések (1-10-100 mennyi engedély kell?)
- d) Ingatlanszerzés – területre való bejutás joga; fakitermelés buktatói; bérleti szerződések, vagyonkezelésbe vétel; stb.
- e) Kommunikációs elvárások kezelése

2) Megvalósítási problémák

- a) Közbeszerzés – jogszabály-özön; engedélyezettetés rejtelsei; eljárás buktatói
- b) Szerződéskötés – FIDIC vagy valami más; piros vagy sárga
- c) Eltérések kezelése – követelések; változtatási javaslatok; szerződésmódosítás

3) Projekt-technikai problémák

a) Konzorciumi együttműködés a kedvezményezettnél

b) Technikai együttműködés a résztvevők között

c) Résztvevők szerepe (Megrendelő/üzemeltető; Vállalkozó; Mérnökszervezet; KSZ-IH-NFM; Önkormányzatok, Hatóságok és egyéb résztvevők) – van-e szinergia ?

d) Jelentések-beszámolók

e) TSZ módosítás, változtatás bejelentések

f) Elszámolások, számlák, projektzárás

4) Fentiekben nem kategorizálható egyéb problémák

Projekttechnikai problémák - szemezgetve

Konzorciumi együttműködés:

- Feladat, felelősség, hatáskör megfelelő felosztása

Technikai együttműködés a résztvevők között:

- Költségvetés, ütemterv, erőforrásterv összehangolt alkalmazása, közös platform megteremtése és egységes működtetése minden szereplőnél. (Költségvetés és ütemterv készítés egységes szoftverrel, hozzáférés minden szereplő számára)

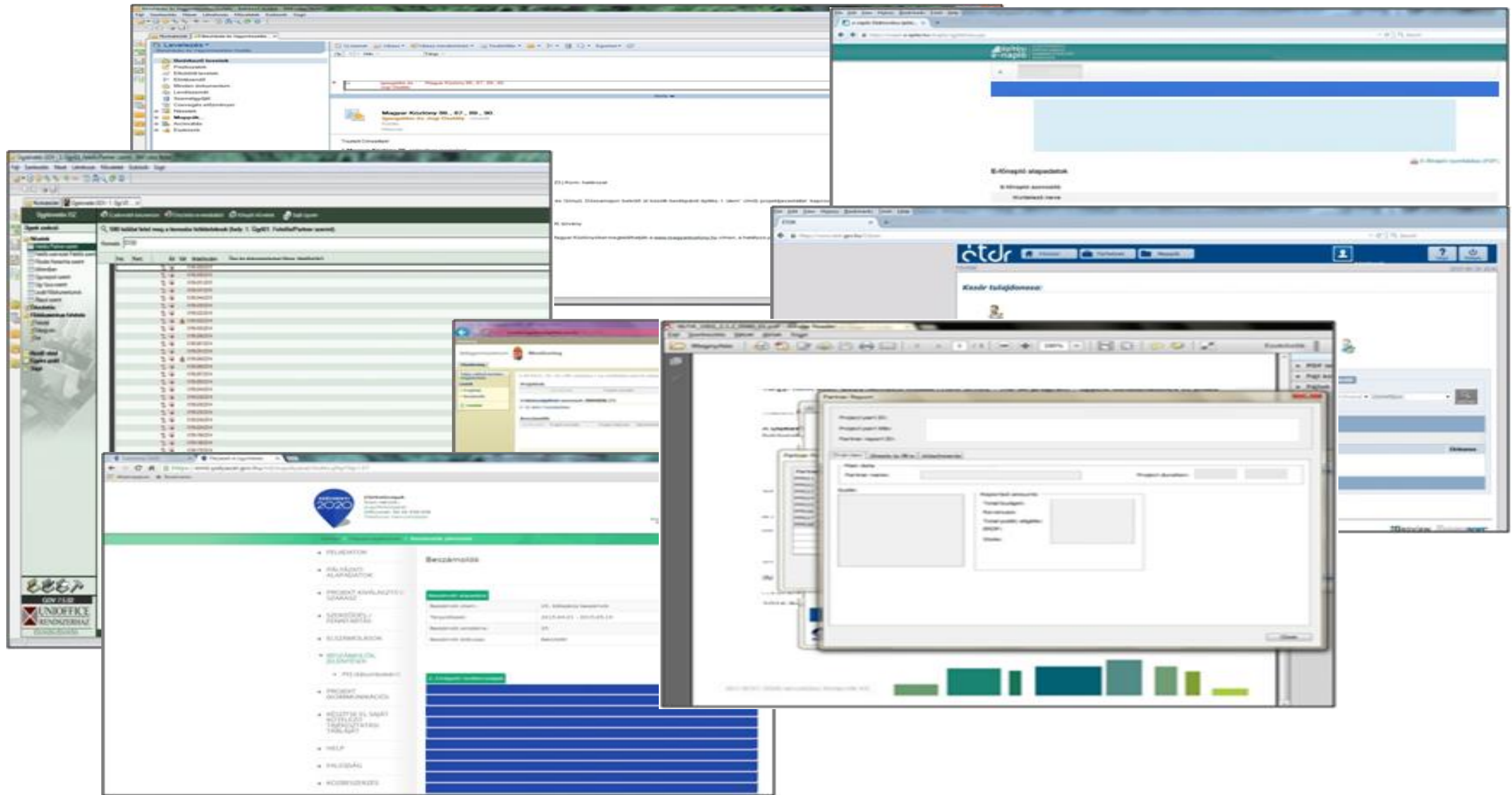
Jelentések-beszámolók

- Külső jelentések
- Belső jelentések

Elektronikus felületek használata

- EPTK
- EMIR / IMIR
- SOLID / FAIR
- E-napló
- ÉTDR
- Belső rendszerek (levelezés, iktatás, ügykövetés, stb.)

Elektronikus felületek használata

Projektek megvalósításának elősegítése

Szervezési kérdések:

- Teamek és egyének munkája közös célok érdekében
- Torzítatlan információáramlás vízszintes és függőleges irányban
- Konfliktusok kizárólag szakmaiak lehetnek
- Minden résztvevő számít!
- Döntések az információ forrásánál születnek
- Visszajelzés szükségessége
- Jutalmazási rendszer fontossága

Technikai kérdések:

- Szakképzett erőforrások rendelkezésre állása (folyamatos képzés)
- Infrastruktúra
- Adatbázisok és kezelő szoftverek

Együttműködési lehetőségek:

- Szakmai szervezetekkel (MHT, Mérnökkamara, stb.) közös műhelymunka
- „Beruházási kódex” újraértelmezése és aktualizálása az EU-s projektekre

Jelenlegi programok

2021-2027	Széchenyi Terv Plusz	2023-2027	Közös Agrárpolitika
2021-2026	Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv	2021-2026	Brexitkár-enyhítő Terv
2014-2020	Széchenyi 2020	2021-2027	Interreg
2007-2013	Új Széchenyi Terv	2021-2027	Belügyi Alapok - Programok
2014-2020	Vidékfejlesztési Program	2023-	Közvetlen Uniós Programok

Széchenyi Terv Plusz (2021-2027)

- A kormány célja, hogy 2030-ra Magyarország az Európai Unió 5 legélhetőbb országa közé tartozzon.
- Ennek érdekében a következő évek uniós és hazai forrásait elsősorban a gazdaságélénkítésre, a kis- és középvállalkozások támogatására, a magyar települések erősítésére, valamint a kutatás, fejlesztés és innovációs célú beruházásokra fordítjuk. A 2021–2027-es időszakban hazai társfinanszírozással együtt több mint 26135,7 millió EUR összegű kohéziós forráskerettel rendelkezünk! A kedvezményezettek számára elérhető támogatás összege mintegy 9.487 Mrd Ft.
- A következő években tovább erősítjük Magyarország gazdasági és társadalmi versenyképességét, hogy hazánk azok közé az országok közé tartozzon, ahol a legjobb élni, lakni és dolgozni!

Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv (2021-2026)

Célja a gazdaság ellenállóképességének, fenntarthatóságának és a zöld és a digitális átmenettel kapcsolatos kihívásokra és lehetőségekre való felkészültségének a növelése. A tervezett és folyamatban lévő beruházások fele a megújuló energiaforrásokra való átállást és az energetikai függetlenedést szolgálja. Céljai között szerepel a 21. századi minőségi oktatás biztosítása, a hátrányosabb helyzetű települések és régiók fejlesztése, a gyermekvállalás támogatása, **a felszíni és felszín alatti vízkészletek védelme, a klímaváltozás negatív hatásainak ellensúlyozása**, az energiafüggetlenség és önállóság növelése, a körforgásos gazdaságra történő átállás biztosítása, a korszerű digitális technológiák alkalmazása és fejlesztése, valamint az egészségügyi szolgáltatások színvonalának növelése. A tervben foglalt intézkedések klímacélokhoz való hozzájárulás 48%, míg a digitalizációs célhoz a terv 30%-a járul hozzá.

Célok és fejlesztési fókuszok

- Demográfia és köznevelés
- Magasan képzett, versenyképes munkaerő
- Felzárkózó települések
- **Vízgazdálkodás**
- Fenntartható zöld közlekedés
- Energetika (zöld átállás)
- Lakossági napelemes fejlesztések és fűtőkorszerűsítés támogatása
- villamosenergia-hálózat fejlesztése a hálózatra csatlakoztatható, megújuló energiaforrást hasznosító termelői kapacitás növelésére
- szélenergiát célzó befektetések megkönnyítése
- megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos beruházások engedélyezési eljárásának egyszerűsítése
- Átállás a körforgásos gazdaságra
- Egészségügy
- Állam és közigazgatás

Közvetlen Uniós Programok

- Az Európai Unió által közvetlenül finanszírozott programok a pályázói célközönség széles körét hivatott közvetlenül elérni a támogatni kívánt sokféle szakterület vonatkozásában.
- **Ez a finanszírozási lehetőség a 2021-2027 időszak uniós költségvetésében több, mint 370 milliárd eurónyi összértéket tesz ki.** Az ide tartozó, 35-nél is több különböző alap által kijelölt főbb programterületek közé tartozik például az energetika, az agrár és a mezőgazdasági ágazat, a digitális és innovatív fejlesztés, a kultúra, valamint **a környezetvédelem a zöld- és klímavédelemi szempontok figyelembe vételével.**

LIFE program

A LIFE program célja, hogy

- elősegítik a fenntartható, körkörös, energiahatékony, megújuló energia alapú, klímasemleges és ellenálló gazdaság felé való elmozdulást
- védi, helyreállítja és javítja a környezet minőségét, beleértve a levegőt, a vizet és a talajt
- megállítani és megfordítani a biológiai sokféleség csökkenését
- kezelni az ökoszisztémák leromlását

A LIFE program pénzügyi kerete négy alprogramon keresztül valósul meg:

- **Természet és biodiverzitás**
- Körkörös gazdaság és életminőség
- **Az éghajlatváltozás mérséklése és az ahhoz való alkalmazkodás**
- Tiszta energia átmenet

A program demonstrációs, bevált gyakorlatokat, koordinációs és támogató tevékenységeket, kapacitásépítést és irányítási projekteket támogat.

Ide tartoznak a nagyszabású integrált stratégiai projektek és a természetvédelmi stratégiai projektek, amelyek támogatják a környezeti és éghajlati tervek végrehajtását, valamint regionális, több régiós vagy nemzeti szinten kidolgozott programokat és stratégiákat.

Célok és fejlesztési fókuszok

2030-ra Magyarország az Európai Unió 5 legélhetőbb országa közé tartozzon.

A források legalább 65%-át a 4 leghátrányosabb helyzetű magyar régióban használjuk fel.

Az évtized végére minden magyar régió felzárkózzon az uniós fejlettségi átlaghoz.

Minden korábbinál több pénz támogatja a települések fejlődését, a vidék megerősödését.

A források közel egynegyede a versenyképesség növelést és a digitalizációt támogatja.

Jelentős összeget terveztünk a környezetvédelemre és energiahatékonyságra, a közlekedésre, a településfejlesztésre, valamint az oktatási és szociális fejlesztésekre.

Finanszírozó alapok

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)

Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+)

Kohéziós Alap (KA)

Igazságos Átmenet Alap (IÁA)

Interreg (2021-2027)

- Az Interreg az Európai Unió kiemelt eszköze, mely az EU-n belüli városok és régiók együttműködését erősíti. Mint a Kohéziós Politika része, kiemelt szerepet játszik a regionális fejlesztés népszerűsítésében, a gazdasági egyenlőtlenségek csökkentésében, a különböző régiók fejlettségi szintje közötti egyenlőtlenségeknek és a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók lemaradásának a csökkentésében. **Az Interreg céljai között szerepel a 2012-2027 programozási időszakban az aktuális problémák kezelése, mint a klímaváltozás, digitális átállás, társadalmi integráció, hogy a kontinens zöldebb, szociálisabb és emberközelibb legyen,** emellett segíti a kormányokat egy jobban működő politikai koordináció kidolgozásában.
- Az európai területi együttműködési célkitűzés keretében megvalósuló programok sajátossága a határon átnyúló karakter, a programok kidolgozása és végrehajtása minden esetben több ország részvételével történik. A programokban támogatást elnyert projektek megvalósítása is országhatárokon átnyúló együttműködések keretében történik. A program megvalósítási helyszínei az Európai Unió 27 tagállamának területei, továbbá Interreg IPA III. és Interreg NEXT keretében EU-n kívüli partnerországok területei is.

Magyarország szempontjából releváns Interreg kezdeményezések:

- A Határon átnyúló (Cross border) Interreg programok - Interreg VI-A, a határ menti régiók működnek együtt a határon átnyúló gazdasági és szociális kapcsolatok fejlesztése érdekében.
- A Transznacionális programok (Transnational) - Interreg VI-B, országokon átívelő, több ország régióit felölelő úgynevezett transznacionális együttműködések létrejöttét támogatja az európai térség területi integrációjának elősegítése érdekében, közös fellépést a közös problémák megoldására. Magyarország a Közép-Európát és a Balkánt magába foglaló térség programjaiban vesz részt.
- Az Interregionális programok (Interregional) - Interreg VI-C, Magyarország egész területéről részt vehetnek különböző szervezetek, a partnerek pedig Európa teljes területéről származhatnak.
- A Határon átnyúló Interreg programok kapcsán Magyarországnak mind a hét határszakaszán megvalósul egy-egy határon átnyúló program a határ menti régiókban közösen meghatározott közös kihívások kezelése és a területekben rejlő, kihasználatlan növekedési lehetőségek kiaknázása érdekében.

A 2021-2027 programozási időszak határon átnyúló Interreg Programjai:

- Interreg VI-A Magyarország-**Szlovákia** Program
- Interreg VI-A IPA Magyarország-**Szerbia** Program
- Interreg VI-A NEXT Magyarország **Szlovákia Románia Ukrajna**
Program
- Interreg VI-A **Ausztria**-Magyarország Program
- Interreg VI-A **Szlovénia**-Magyarország Program
- Interreg VI-A **Románia**- Magyarország Program

Operatív Programok

GINOP
plusz

IKOP
plusz

KEHOP
plusz

MAHOP
plusz

TOP plusz

DIMOP
Plusz

EFOP
Plusz

VOP Plusz

2021 – 2027 Operatív Programok

- Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP Plusz)
- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP Plusz)
- Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP Plusz)
- Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP Plusz)
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP Plusz)
- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz)**
- **Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz)**
- Végrehajtás Operatív Program Plusz (VOP Plusz)

A szakpolitikai célkitűzések

- PO1 Versenyképesebb és intelligensebb Európa
- **PO2 Zöldebb Európa**
- PO3 Jobban összekapcsolt Európa
- PO4 Szociálisabb és befogadóbb Európa
- PO5 A polgárokhoz közelebb álló Európa

PO2 Zöldebb Európa

Program:

1. KEHOP Plusz
2. IKOP Plusz
3. TOP Plusz
4. DIMOP Plusz
5. MAHOP Plusz

Alap:

- ERFA
- KA
- ETHAA

Szakpolitikai célkitűzések:

- Energiagazdaság
- **Vízgazdálkodás**
- Körforgásos gazdaság
- **Ivóvíz-, szennyvíz** hálózat
- Természetvédelem
- Levegőminőség
- Városi és elővárosi közlekedés
- Akvakultúra és halászat

A KEHOP PLUSZ új szemléletmódja

A fontosabb összefüggéseket mutató szakterületek közötti szinergiák, valamint a szakági beruházások helyi fejlesztési potenciáljának kihasználása:

- **Több olyan horizontális szakpolitikát támogat** (pl. éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, környezetvédelem, körforgásos gazdaság, fenntarthatóság, vizek jó állapotának elérése, stb.), **amelyeket egy OP segítségével nem lehet sikerre vinni.**
- **Több olyan ágazatban ruház be, amely egy másik szakterülettel karöltve nagyobb hozzáadott értéket teremthet** (pl. vízgazdálkodás - agrárium; vízgazdálkodás - természetvédelem; települési víziközmű rendszerek - csapadékvíz-gazdálkodás és zöldinfrastruktúra, stb.).
- **Egyes szakterületei más OP-k céljaihoz járulhatnak hozzá** (pl. csökkent munkaképességű munkavállalókat foglalkoztathatnak, gyakorlati kisiparos képzést nyújthatnak, stb.).
- **A szakpolitikáknak nemcsak egymás közötti, hanem település és térségfejlesztési kapcsolódási pontjaikat is erősíteniük kell** (pl. rozsdáövezetek, barnamezős területek fejlesztései; a legelmaradottabb települések több OP-ból történő fejlesztése, stb.).

Korábban már társadalmi egyeztetésre bocsátott felhívás tervezetek:

- Vízkárelhárítás, vízháztartási szemléletű vízrendezés
- Katasztrófakockázat csökkentés
- Természetvédelmi beruházások – a külterületi zöldinfrastruktúra gerincét adó védett természeti területek és Natura 2000 területek, valamint a hozzájuk kötődő természeti és táji értékek megőrzését, kezelését és bemutatását célzó fejlesztések megvalósítására
- Víziközmű rendszerek és zöld-kék infrastruktúra
- Víz és település
- Időjárásfüggő megújuló energiatermelők integrációját szolgáló intelligens villamosenergia-hálózatfejlesztések és a villamosenergia-rendszer rugalmasságának növelése

TOP Plusz projektek 2021-27

TOP Plusz-1.2.1-21

Támogatható a **települések fejlesztését célzó vízgazdálkodás, zöld- és kékinfrastruktúra fejlesztése**, önkormányzati tulajdonú épületek gazdaságélénkítő, ill. közösségi célú fejlesztése, kerékpárforgalmi infrastruktúra, kulturális, sport és egyéb közterület fejlesztési beruházások, közlekedésbiztonsági, forgalomcsillapítást segítő, közösségi közlekedéshez kapcsolódó fejlesztések, továbbá hulladéklerakó rekultiváció és barnamezős területek kármentesítése.

A meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg, összes elszámolható költség alapon **245 327 289 000 Ft.**

A felhívásra támogatási kérelmet nyújthat be a helyi (települési) önkormányzat, többségi önkormányzati tulajdonban lévő gazdasági társaság. A támogatási kérelem benyújtására konzorciumi formában is van lehetőség.

Önállóan nem, kizárólag konzorciumi partnerként nyújthat be támogatási kérelmet a vízügyi igazgatási szerv.

A felhívás keretében önállóan támogatható tevékenységek:

A) Települési kék infrastruktúra fejlesztése (vízgazdálkodási beavatkozások)

A tevékenységek kizárólag integrált módon, Integrált Települési Vízgazdálkodási Tervhez (ITVT) illeszkedve támogathatók

Városi jogállású települések esetében további elvárás az Integrált Településfejlesztési Stratégiához (ITS) vagy településfejlesztési tervhez való illeszkedés igazolása, legkésőbb az 1. mérföldkőig, (módosítás után a projekt zárásáig).

I. Belterület klimatikus és fizikai védelmét szolgáló vízmegtartó és vízelvezető-hálózat fejlesztése, rekonstrukciója az integrált-csapadékvíz-gazdálkodás céljainak figyelembe vételével és a településen tapasztalható klímaváltozás okozta negatív hatások mérséklésének elősegítésével

a) **Belterületet védő övások-rendszer**, szivárgó (drén) rendszerek, gyűjtőakna, víztelenítő árkok és egyéb, a belterület védelme szempontjából indokolt, a vízelvezető-vízvisszatartó rendszer részét képező műtárgyak, áttemelők integrált csapadék-vízgazdálkodási szemlélettel történő felújítása, átépítése, kiépítése (ideértve a szennyezett csapadékvizet tisztító berendezést is), valamint az ehhez elengedhetetlenül szükséges kapcsolódó közmű kiépítések (pl. villamos energia biztosítása a gépészethez). Szükséges és indokolt teljesítményű megújuló energiaforrások használata támogatható (pl. napelem telepítése a gépészeti berendezésekhez).

b) **Elválasztott rendszerű csapadékvíz-elvezető hálózat kiépítése**, felújítása, fejlesztése, ezen belül: nyílt csapadékvíz elvezető/visszatartó rendszer, illetve belvíz elvezető/visszatartó hálózat építése mederkialakítással, helyreállítással, a műtárgyak átépítésével és helyreállításával együtt, valamint kizárólag indokolt esetben zárt csapadékvíz elvezető rendszer építése (pl. helyhiány miatt annak bemutatásával), felújítása, indokolt esetben vágás vízelvezető út építése.

c) **A csapadék hasznosítását/hasznosulását lehetővé tevő olyan részrendszerek kiépítése**, amelyek segítik a csapadékvíz helyben tartását, vagy csökkentik az egyesített rendszerű csatornahálózatok és a kapcsolódó szennyvíztisztító telepek csapadékvíz terhelését (pl.: beszivárgó cella, ideiglenes elöntési területek, esőkert, önkormányzati tulajdonú épületeknél a tetőről lefolyó esővíz összegyűjtését, hasznosítását szolgáló eszközök, létesítmények, állandó/időszakos vízborítású területek, áteresztő szilárd burkolatok, beszivárogtató kavics drének, a lefolyási pálya megszakítása, füvesített árkok).

d) **Belterület védelme**, valamint a vízvisszatartás érdekében a befogadón szükséges és indokolt fejlesztések, a projekt elszámolható összköltségének legfeljebb 20%-os mértékéig.

Tervezési segédlet az
Integrált Települési Vízgazdálkodási Terv
készítéséhez

1.0 verzió

Készítette: Magyar Mérnöki Kamara
Vízgazdálkodási és Vízépítési Tagozata

2023.01.15.

ORSZÁGOS VÍZÜGYI
FŐIGAZGATÓSÁG

A MI VÍZÜGYÜNK

II. Belterület klimatikus és fizikai védelmét, helyben tartást és késleltetett levezetést szolgáló vízvisszatartási és vízkár-elhárítási célú tározók integrált szemléletben történő fejlesztése, rekonstrukciója

- a) **Tározó, záportározó, árvízcsúcs csökkentő tározó fejlesztése** (töltések, mőtárgyak, csatornák építése, partrendezés, támfalak felújítása, meder kotrása, megkerülő csatorna, természetközeli megoldások, erózióvédelem), medertározáshoz szükséges műszaki vagy természetközeli beavatkozások elvégzése és a szükséges létesítmények kiépítése.
- b) **Csapadékvíz-gazdálkodási létesítmények rekonstrukciója**, fejlesztése, kisléptékű vízmegtartó megoldások helyben történő hasznosítással: áteresztő burkolat alkalmazása, beszivárogtató, beszivárogtató kavicsdrén és szűrőmező létesítmények, biológiai visszatartás, felszín alatti tározó építése.
- c) **Összegyűjtött csapadékvizeket befogadó felszíni és felszín alatti tározó** kialakítása, rekonstrukciója.
- d) **Települési zöldfelületek, parkok, szabadidős területek funkcióbővítése**, illetve új zöldterületek és kék- és zöldinfrastruktúra kialakítása kifejezetten vízgazdálkodási céllal a vizek helyben tartását szolgáló természetközeli, ideiglenes elöntési területek biztosítása az integrált vízgazdálkodást és a település klímaalkalmazkodását elősegítő természetes megoldások alkalmazásával, a kapcsolódó indokolt gépészeti és közmű ellátás kialakítással.

III. Belterületet veszélyeztető vízfolyások/állóvizek lokális vízkár elhárítási fejlesztései természetközeli megoldások alkalmazásával (belterületen áthúzódó vízfolyások és csatornák, valamint a belterületről elvezetett csapadékvizeket befogadó vízfolyások/állóvizek és belvízelvezető csatornák)

- a) **Mederkotrás, holtágak, vízfolyások rehabilitációja**/rekonstrukciója/rekreációja, belvízvédelemhez kapcsolódó fejlesztései, depónia- vagy töltésépítés, töltésmagasítás; hullámtérbővítés, patakmeder visszaállítása természetes állapotba, vízkormányzó-, keresztező, be és leeresztő műtárgyak, hordalékfogó műtárgyak, mederburkolatok építése és felújítása, partrendezés.
- b) Bel- és külterületen **belvíz és csapadékvíz elvezető vízfolyások** befogadó állóvizek és főművi csatornák, azok depóniái, műtárgyak, átemelő-telepek **felújítása**, korszerűsítése méretezés és állapot miatti átépítése, szükség esetén építése; vízmosáskötések építése, felújítása.
- c) Hullámtéren, belvízveszélyes mélyfekvésű területen **vizes élőhely létrehozása/rehabilitációja** tározási céllal.

IV. Belterület védelmét szolgáló csapadékvíz elvezető rendszerek védelmi töltéseinek lokális fejlesztése, rekonstrukciója

- a) **Az altalaj-állékonyság növelésére irányuló beavatkozások**, a nem kellő biztonságú szakaszok megerősítése.
- b) Magassági és keresztmetszeti **hiányok megszüntetése**.
- c) Hullámtéren a **lefolyást akadályozó létesítmények elbontása**, amennyiben az indokolt.

Nem támogatható a külterületi vízelvező csatornaszakasz rekonstrukciója, illetve építése, amennyiben az nem a belterület védelmét szolgálja; fenntartási (üzemeltetési, pótlási, karbantartási) jellegű tevékenységek;

Választható, önállóan nem támogatható tevékenységek:

- I. Települési kékinfrastruktúra fejlesztése (vízgazdálkodási beavatkozások) esetén:**
- a) **Felszíni vízelvezetést kiegészítő, a vízszintet szabályozó rendszer kialakítása**, kizárólag a magas talajvízállású, vagy karsztvíz fakadóvízes területeken.
  - b) Csapadékcsatorna-hálózat építéssel közvetlenül érintett, **a beruházás során sérült közúthálózat burkolat**, buszöböl, járda, kapubejáró, parkoló felület beruházás előttivel azonos típusú burkolattal történő **helyreállítása** (teljes útburkolat felújítása kizárólag indokolt esetben lehetséges), átereszek átépítése, bővítése.
  - c) **Szennyező források kizárása** (szűrőmezők, hordalékfogók létesítése).
  - d) **Töltéskorona burkolat építése** közüzalékos kivitelben.
  - e) **Növényzet telepítése**, helyreállítása a létesítményekhez tartozó területen a kékinfrastruktúra zöldfelületi elemeinek folytonosságának biztosítása beleértve az előírások szerinti parti sávot is (természeti védelem alatt álló területen a telepítendő fajok kiválasztásánál a táji, természeti jellemzőket is figyelembe kell venni).
  - f) **Keresztező műtárgyak kiváltása**, kiépítése, átépítése, felújítása, rekonstrukciója, amennyiben indokolt.
  - g) Integrált Települési Vízgazdálkodási Terv **(ITVT) elkészítése**, aktualizálása.
  - h) A meglévő növényállomány megóvását szolgáló beavatkozások (**faápolás, favédelem**, gyökérvédelem stb.).
  - i) **Szemléletformáló**, a vizek helyben tartását és megfelelő fenntartást, az elkészült infrastruktúra és kataszter használatának bemutatását népszerűsítését segítő **akciók**, programok, kiadványok.

Az A) főtevékenységhez kapcsolódó feltételek, elvárások:

1) A fejlesztést integrált települési vízgazdálkodási szemlélettel kell tervezni és megvalósítani, az Integrált Települési Vízgazdálkodási Tervhez (ITVT) illeszkedően. Városi jogállású települések esetében, valamint nem városi jogállású, de választható tevékenységként a projekt keretében ilyen dokumentumot készítő települések számára további elvárás az Integrált Településfejlesztési Stratégiához (ITS) vagy a településfejlesztési tervhez való illeszkedés.

Amennyiben a támogatási kérelemmel érintett település rendelkezik Települési Vízkárelhárítási Tervvel, úgy *(eredetileg)* az 1. mérföldköv teljesítéséig, *(jelenleg a projekt zárásáig)* szükséges annak csatolása és a tervezett fejlesztés ahhoz való illeszkedésének bemutatása.

2) A fejlesztésnek illeszkednie kell a területi adottságokhoz és figyelembe kell vennie a támogatási kérelem benyújtásakor érvényes vízgyűjtő-gazdálkodási tervet (továbbiakban: VGT) és árvízkezelési tervet (AKKT). Szükséges mindennek megfelelő bemutatása a Projekt-előkészítő tanulmányban (területi adottságok és kapcsolódások a VGT és AKKT releváns részeihez).

3) A belterületi csapadékvíz elvezető hálózatának tervezésekor figyelembe kell venni a meder megfelelő méretre történő méretezését azzal, hogy a túlméretezés ellensúlyozása céljából a csapadékvíz elvezető rendszer terhelésének csökkentésére kell törekedni a településrendezési eszközök, helyi jogszabályalkotás útján (pl.: zöldfelületek növelése, háztetőkről összegyűjtött tiszta csapadékvizek tárolása és hasznosítása, a lefolyási viszonyoknak megfelelő területhasználat ösztönzése, vízelvezető árok partjának fásítása, burkolatlan árok és ideiglenes elöntésre kijelölt területeken a megfelelő növényzet telepítése stb.).

4) Vízkárelhárítási célú projekt indokoltságának és szükségességének alátámasztása érdekében a támogatási kérelemben **be kell mutatni a fejlesztés által érintett területen** (településen vagy településrészen) **bekövetkezett csapadék-, bel-, vagy árvízzel, vagy a felszín alóli forrásfeltöréssel (fakadó vízzel) összefüggő káreseményeket.**

Ennek igazolására szükséges csatolni a vis maior igényekkel kapcsolatos dokumentáció másolatát, vízügyi igazgatóság és/vagy illetékes katasztrófavédeleli igazgatóság (vízügyi és vízvédelmi hatóság) igazolását, fényképeket, médiában megjelent vonatkozó cikkeket, egyéb igazoló dokumentumokat melyek a káresemények gyakoriságáról és súlyosságáról, a beruházás keretében védendő értékek és a projekt összköltségének arányáról, valamint az elrendelt védelmi készültségekről nyújtanak információkat.

Amennyiben a fejlesztés által érintett területen nem történt igazolható káresemény, úgy a fejlesztés indokoltságát szükséges a védendő értékek és a veszélyeztetettség leírásával részletesen bemutatni. Meglévő csatorna hálózat korszerűsítés esetében kérjük a kiinduló műszaki állapotot szövegesen és fotódokumentációval a PET-ben bemutatni.

5) Az alábbi esetekben tervezői indoklást szükséges benyújtani: keresztező műtárgyak átépítése, kiváltása, rekonstrukciója, zárt csapadékvíz elvezető rendszer létesítése, felújítása, vápás út építése.

6) Befogadón tervezett beavatkozás esetén szükséges annak indokoltságát a befogadó tulajdonosi vagy vagyonkezelői nyilatkozatával alátámasztani.

7) Csak olyan projektek támogathatók, amelyek esetében igazolásra kerül, hogy a fejlesztések kapcsán a befogadás feltétele biztosított, vagy az biztosítottá válik. Igazolásként csatolni kell a befogadó vízfolyás kezelőjének írásbeli hozzájárulását a tervezett fejlesztéshez.

8) A tervezés során szükséges figyelembe venni, hogy csak a helyben, illetve a területen vissza nem tartható, ott nem hasznosítható többletvizek kerüljenek elvezetésre (147/2010. (IV. 29.) Korm. rendelet 4. § (6) bekezdés alapján). Kötelező elvárás a vízvisszatartás, késleltetett levezetés, területi beszivárgás elősegítése és ennek tervezett módját a Projekt-előkészítő Tanulmányban be kell mutatni.

Az ettől való eltérés csak kivételes esetben lehetséges, amelyet már a támogatási kérelem benyújtásakor a Projekt-előkészítő Tanulmányban indokolni szükséges (pl. olyan települések, település részek, ahol magas a talajvíz, vagy jellemző a belvíz időszakos jelenléte, csúszásra hajlamos lejtők találhatóak a területen, vagy az integrált rendszer részeként a település fejlesztéssel közvetlenül nem érintett részén valósul meg a helyben tartás.)

9) Elvárás, hogy a megvédett területen található épített környezet értéke meg kell, hogy haladja a beruházás összegét. Ezt - az alátámasztó számítással együtt - a Projekt-előkészítő Tanulmányban (PET) szükséges bemutatni.

10) Elvárás, hogy a tervezett fejlesztés két körben vizsgálatra és véleményezésre kerüljön az illetékes Területi Vízgazdálkodási Tanács (továbbiakban: TVT) által a szakmai elvek, követelmények megfelelése biztosításának érdekében.

11) A klímaadaptáció elősegítése és a csapadékvíz gazdálkodás megvalósítása hatékonyan a hagyományos, néhány paraméteres (vízgyűjtő terület, burkolt felület aránya, felszín lejtése) tervezést meghaladó **szimulációs modellezéssel** érhető el, amelynél további az adott települési vízgyűjtőt jellemző hidrológiai és hidrogeológiai paraméterek figyelembevételére is szükség van (szivárgási paraméterek, talajvízszint, felszíni érdeesség, felszíni depressziós tározódás, stb.). A modellezési alapadatok gyűjtése és a modell kalibrálása során javasolt figyelembe venni és lehetőség szerint alkalmazni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésben és az árvízkezelési tervezésben összegyűjtött adatokat, melyek megkönnyítik a tervezést és biztosítják az irányelvek céljaival és elveivel való harmonizációt.

12) Amennyiben a fejlesztés kisvízfolyást érint, úgy elvárás a **„Hegy- és dombvidéki kisvízfolyások jó ökológiai állapotának és potenciáljának kialakítása, valamint megőrzése” szabvány figyelembe vétele**, mely segít a teljesen természetes megoldásoktól a teljesen mesterségesig tartó skálán az ökológiailag optimális megoldások alkalmazását.

13) **Kötelező szemléletformálás** fő célja a vizek helyben tartásának fontosságára való figyelemfelhívás, a magántulajdonú ingatlanokon történő hasznosítási lehetőségek és gyakorlati megoldások bemutatása, valamint az létrehozott infrastruktúra fenntartására való figyelemfelhívás (pl. magántulajdonú ingatlanok előtt árkok tisztítása).

Területi Vízgazdálkodási Tanács

Elősegíti a területi szintű vízgazdálkodás szakmai feladatainak egységes végrehajtását, valamint a vízügyi tervezés, a vízépítési szolgáltató tevékenység összehangolt működését.

Elvárás, hogy a tervezett fejlesztés két körben vizsgálatra és véleményezésre kerüljön az illetékes Területi Vízgazdálkodási Tanács (TVT) által a szakmai elvek, követelmények megfeleltetésének biztosításának érdekében.

- Első körben az 1587/2018. (XI.22.) Korm. határozattal összhangban elvárás, hogy **a TVT már a támogatási kérelem benyújtása előtt véleményezze a beruházások szakmai koncepcióját.**
- A TVT Szakmai Bizottsági előzetes szakvéleményének elsődleges célja, hogy még a támogatási kérelmek benyújtása előtti időszakában véleményezze és javaslataival segítse, orientálja a támogatást igénylőket a szakmai koncepció kialakításában és tervezésében, annak érdekében, hogy az adott terület hidrológiai, hidromorfológiai és hidrogeológiai sajátosságaihoz, valamint az adott térségre készült rész-vízgyűjtő gazdálkodási tervekhez lehetőleg jobban illeszkedő, hosszú távon is fenntartható műszaki megoldások kerüljenek megvalósításra a projektek keretében.
- Amennyiben a TVT bármelyik véleményezési körben szükségesnek tartja az illetékes Vízügyi Igazgatósággal történő szoros szakmai együttműködést, úgy azt előírhatja és a folyamatos együttműködés igazolása a megvalósítás alatt legalább két beszámolóban szükséges.
- Második alkalommal **a részletesen kidolgozott műszaki tartalom kerül véleményezésre legkésőbb az 1. mérőföldkő teljesítéséig.** Elvárás, hogy a támogatást igénylő csatolja jelen felhívás melléklete szerinti szakvéleményét, amelyben minden szempont „igen” vagy „nem releváns” minősítést kapott.
- A TVT vizsgálja, hogy a tervezett fejlesztés integrált módon az elkészült ITVT-vel, illetve az ITS vagy településfejlesztési terv vonatkozó fejezetével összhangban került-e megtervezésre.

TVT Értékelési szempontjai:

- A tervezett műszaki tartalom alapján **a vizek helyben tartása betervezésre került**, csak a helyben, illetve a területen vissza nem tartható, ott nem hasznosítható többletvizek kerülnek elvezetésre. Amennyiben valamely oknál fogva a fenti elvárás nem releváns, úgy az ettől való eltérés megfelelő indoklással bemutatásra került és az elfogadható.
- A projekt műszaki tartalma illeszkedik a területi adottságokhoz és a projekt tartalma figyelembe veszi a felhívás megjelenésekor érvényes vízgyűjtő-gazdálkodási és települési vízkárelhárítási tervet, valamint **illeszkedik a település Integrált Települési Vízgazdálkodási Tervéhez (ITVT)**.
- Amennyiben a település rendelkezik **települési vízkár-elhárítási tervvel, úgy a tervezett fejlesztés illeszkedik ahhoz.**
- A műtárgyak méretezésénél, a mértékadó vízhozam meghatározásánál megfelelően figyelembe vették a jogszabályi, valamint a vonatkozó műszaki irányelvek és szabványok előírásait, helyi településrendezési eszközök alkalmazhatóságát.
- A betervezett projektelemek, műszaki megoldások megfelelők és előzetes számítások szerint **költséghatékonyak.**
- A tervezett vízelvezető létesítmények kapcsán **rendelkezésre áll a megfelelő befogadó.**
- **A vízminőség-védelem szempontjából szükséges műtárgyak** (pl. hordalékfogó, olajfogó, tisztítóaknák) megfelelő módon **betervezettek.**

Projekt-előkészítő Tanulmány

1. Illeszkedés a TOP Plusz céljaihoz

A projekt illeszkedik a felhívás céljához, a Helyi Esélyegyenlőségi Programhoz, kapcsolódik-e korábbi projektekhez, indokolatlan fejlesztési célokat nem nevesít, nem tartozik a kizáró okok alá.

A kérelem tartalma megfelel-e a vonatkozó Integrált Területi Programban meghatározott, és a TOP Plusz Monitoring Bizottsága által jóváhagyott területi kiválasztási kritériumoknak .

A projekt illeszkedik-e az Integrált Településfejlesztési Stratégiához vagy településfejlesztési tervhez.

2. Szakmai indoklás, megalapozottság

A helyzetelemzés az elvárásoknak megfelelően készült és alátámasztja a tervezett fejlesztés indoklását, szükségességét.

A projekt csak a meghatározott támogatható tevékenységekhez igényel támogatást.

A tervezett szakmai koncepciót az illetékes TVT vizsgálta és csatolásra került a vonatkozó (támogató) szakvéleménye.

A támogatási kérelemben bemutatott korábbi káresemények mértéke, gyakorisága, okozott kárértéke, a védendő értékek vagy a fejlesztés szükségességének bemutatása alapján a fejlesztési igény megalapozott, a projekt megvalósítása indokolt.

Amennyiben a talaj és talajvízadottságok lehetővé teszik, előnyben részesíti az alkalmazott műszaki vagy természetközeli megoldás a vízvisszatartást, késleltetett levezetést, erózióvédelemmel; lehetővé téve a területi beszivárgás elősegítését.

Az igényfelmérés megtörtént és alátámasztja a fejlesztés céljait.

3. Fenntarthatóság, horizontális szempontok

A tervezett tevékenység hosszú távú (legalább 5 éves) fenntartásának intézményi, műszaki és pénzügyi háttere bemutatott. A projekt pénzügyi fenntarthatósága biztosított, a támogatást igénylő megfelelően felmérte és biztosítani képes az üzemeltetési, karbantartási, pótlási költségeket.

A támogatási kérelem megfelel a horizontális elvárásoknak. (pl.: éghajlatváltozási reziliencia-vizsgálatok)

4. Költségvetés vizsgálata

A támogatási kérelem megfelel a Felhívásban meghatározott költségkorlátoknak és egyszerűsített költség elszámolási módoknak. A beruházás az európai uniós állami támogatási szabályok alapján támogatható.

5. Terület-specifikus értékelési szempontokhoz illeszkedés bemutatása

6. Önértékelés

7. Projekt-előkészítő tanulmány mellékletei

- **Átnézeti helyszínrajz** a beruházással érintett terület, helyszín lehatárolásáról a települési szövetben (térkép);
- A tervezett fejlesztések **helyszínrajzi** bemutatása (kérjük az egyes műszaki beavatkozásokat méretarányos térképen megjelölni);
- „A” főtevékenységnél **Vízkáreseményeket igazoló dokumentumok** (jegyzőkönyvek, határozatok, fényképek, egyéb igazoló dokumentumok) – amennyiben releváns;
- **Meglévő állapotot bemutató** fotódokumentáció.
- *Kerékpárosbarát fejlesztés altevékenység megvalósítása esetén a PET 2.9. pontjában vagy a PET mellékletéként a Felhívás 2.3. IV. 4) b) pontjában hivatkozott térképi átnézeti rajz vagy nyomvonalterv*
- Terület-specifikus értékelési szempontok által elvárt **további dokumentumok** – amennyiben releváns.
- **Igényfelmérést alátámasztó dokumentumok** (pl. kérdőív sablon, emlékeztetők)

**Köszönöm
megtisztelő
figyelmüket!**

